

Hicretle birlikte Allah Resûlî, Medine'de yeni bir toplumun temellerini atmıştı. Bir yandan sevgi ve kardeşliğe dayalı bu toplumun bağlarını gçlendirmeye gayret ederken bir yandan da onu daha da geliştirmeye çalışıyordu. Bu amaç doğrultusunda İslâm toplumunun lideri olarak ashâbına, insanlar arası ilişkileri pekiştirecek davranışları öğütlerken, toplumsal birliği zedeleyecek söz ve fiilleri yasaklıyordu. Onlardan da aynı hassasiyeti bekliyor, birbirlerini görüp gözetmelerini istiyor; herkesin din kardeşini iyi ve güzel olana teşvik edip, kötü ve çirkin olan şeylerden uzaklaştırmasını istiyordu. Böylece kendi kendisini sürekli gözden geçirerek yenileyen, güçlü bir toplum olmalarını arzuluyordu. Bir gün onlara İsrâiloğulları'nı helâke sürükleyen sebeplerden birinin de “emir bi'l-ma'rûf ve nehiy ani'l-münker” görevini terk etmeleri olduğunu anlattı. Öyle ki onlardan bir adam kötülük yapan birini gördüğünde ona önce, يَاهَذَا اتَّقِاللَّهِوَدَعْ مَاتَصْنَعُفَإِنَّهُلاَ يَحِلُّلَكَ “Allah"tan kork ve bu yaptığından vazgeç. Çünkü bu sana helâl değildir.” diyor fakat ertesi gün yaptığı kötülükten vazgeçmediğini görse de bu durum onunla olan ilişkilerini devam ettirmesine engel olmuyordu. Bu vurdumduymazlıkları sebebiyle Allah Teâlâ onları birbirine benzetti. Kötülükleri çoğaldığı, isyan ettikleri ve Allah"ın koyduğu sınırları aştıkları için peygamberleri tarafından da lânetlendiler. Onların bu hâlleri inananlara bir ibret olarak Kur'an'da yerini almıştı. Bu âyetleri uzun uzun okuyan Allah Resûlî, İsrâiloğulları'nın kendi sonlarını nasıl kendilerinin hazırladığını ortaya koyduktan sonra oturduğu yerden doğrularak tüm dikkatleri üzerine topladı ve ashâbına şu hayatî mesajı verdi: كَلاَّوَاللَّهِلَتَأْمُرُنَّبِالْمَعْرُوفِوَلَتَنْهَوُنَّ عَنِالْمُنْكَرِوَلَتَأْخُذُنَّ عَلَىيَدَىِالظَّالِمِ

وَلَتَأْطُرُنَّهُ عَلَىالْحَقِّأَطْرًاوَلَتَقْصُرُنَّهُ عَلَىالْحَقِّقَصْرًا “Dikkat edin. Allah"a yemin olsun ki, siz (ya) iyiliği emreder/teşvik eder kötülükten menedersiniz/uzaklaştırırsınız, zalimin elinden tutup onu hakka döndürürsünüz ve onu hak üzere tutarsınız (ya da sizin sonunuz da onlar gibi olur).”[1] Mekke döneminden itibaren Kur'an âyetlerinde yer alan “emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker” ileriki dönemlerde de hem Kur'an hem de Hz. Peygamber tarafından ısrarla üzerinde durulan bir kaide olmuş, dinin temel prensiplerinden biri kabul edilmiştir. “Ma'rûf” kelimesi, sözükte “bilinen, tanınan” anlamına gelmekte olup insanlar tarafından iyi kabul edilen, benimsenen şeyleri ifade etmektedir. Eski Arap toplumunda “iyilik, ikram, cömertlik” gibi anlamları iç¸eren bu sözük Kur'an-ı Kerîm ve hadislerde de aynı anlamı korumuş, bazen de aynı mânâda kullanılan “Orf” sözüğüyle ifade edilmiştir. Bununla birlikte İslâm dininde ma'rûf kelimesinin kapsamı olduk¸a genişlemiş, Allah'a itaati ve yakınlaşmayı sağlayan, aklın ve dinin güz el kabul ettiği, insanlar tarafından yadırganmayan her türü söz ve davranış ma'rûf olarak anılmıştır.[2] Keza akli selimin veya dini mübini İslâm'in ¸irkin gördüğü, dinen yasaklanan her şeye, ma'rûf kelimesinin zıttı olan “bilinmeyen, sıkıntı veren, hoş görülme” anlamındaki “münker” ismi verilmiştir. Hz. Peygamber ile sahâbeden Harmele b. Abdullah arasında ge¸en diyalog bu tanımın haklılığını ortaya koymaktadır. İlmini artırmak üzere Allah Resûlü"ne gelerek, ماتأمرنى أعمل “Bana ne yapmamı emredersin?” diye soran Harmele"ye Resûlullah, يا حرملة ائت المعروف واجتنب المنكر “Ma'rûfu yap ve münkerden sakın.”[3] buyurmuştur. Muhtemelen daha a¸ık bir emir bekleyen Harmele'nin sorusunu tekrarlaması üzerine Hz. Peygamber de cevabını yinelemiş ve yaptığı fiiller hakkında insanların nasıl tepkiler verdiğine dikkat etmesini, onların tasvip ettiği şeyleri yapmaya devam ederek, hoş görmediklerinden ka¸ınmasını söylemiştir. [4] Ma'rûf ve münker kelimelerine yüklenen bu geniş anlamlar doğrultusunda “iyiliği tavsiye/teşvik etme ve kötülükten sakındırma/uzaklaştırma” şeklinde tercüme edilen “emir bi'l-ma'rûf ve nehiy ani'l-münker” de ¸ok geniş bir kapsamda düşülmüştür. Kur'an-ı Kerîm'de dokuz defa tekrarlanan bu ifadenin herhangi bir söz veya fiille kayıtlanmaması bu fikri desteklemektedir. Dolayısıyla en genel anlamda, قُلْ اِنَّمَٓا اَنَا۬

مُنْذِرٌۗ
وَمَا مِنْ
اِلٰهٍ
اِلَّا
اللّٰهُ
الْوَاحِدُ
الْقَهَّارُ
54; “De ki: “Ben sadece bir uyarıcıyım. Karşı konulmaz güç sahibi tek
Allah’tan başka tanrı yoktur.” [5] “Allah Teâlâ"nın
rızasına ve insanların hayrına uygun olan her türlü şeyi teşvik edip, O'nun razı
olmayacağı her türlü söz ve fiilden sakındırmak/uzaklaştırmak.” olarak
anlaşıldığında, insanlığa bir “uyarıcı” olarak gönderilen Hz. Peygamber"ın
ashâbina söylediği bütün sözlerin, emir ve nehiylerin, tavsiye ve
ikazların tamamını “emir bi"l-ma"rûf ve nehiy ani"l-münker”
çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Zira Allah
Resûlü"ne, hangi ameli işlemesi gerektiği konusunda danışan Harmele, onun ısrarla
ma"rûfu yapıp münkerden kaçınmayı tavsiye etmesi üzerine
düşündüğünde, aslında bu ikisinin hiçbir şeyi dışarıda bırakmadığını,
bir anlamda dinin tamamını kapsadığını fark etmiştir. [6] Yüce Allah, Kur"ân-ı
Kerîm"de Müslümanlara hitaben,
كُنْتُمْ
خَيْرَ
اُمَّةٍ
اُخْرِجَتْ
لِلنَّاسِ
تَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُ
08;فِ
وَتَنْهَوْن
14; عَنِ
الْمُنْكَرِ
وَتُؤْمِنُو
06;َ بِاللّٰهِۜ
وَلَوْ
اٰمَنَ
اَهْلُ
الْكِتَابِ
لَكَانَ
خَيْرًا
لَهُمْۜ
مِنْهُمُ
الْمُؤْمِنُ
08;نَ
وَاَكْثَرُه
15;مُ
الْفَاسِقُو
06;َ “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği
emreder/teşvik eder, kötülükten alıkoyar/uzaklaştırırsınız ve Allah"a

inanırınız...”[7] buyurmuş, başka âyeterlede de iyiliği teşvik ederek kötülükten sakındırmayı müminlerin başlıca özellikleriarasında zikretmiştir.[8] İnananlara “iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırma” erdemini aşılamaaya gayret eden Allah Resûlü de bu vasfın imanla olan sıkı ilişkisini vurgulamıştır. مَنْرَأَىمُنْكَرًافَاسْتَطَاعَأَنْيُغَيِّرَهُبِيَدِهِفَلْيُغَيِّرْهُبِيَدِهِفَإِنْلَمْيَسْتَطِعْفَبِلِسَانِهِفَإِنْلَمْيَسْتَطِعْفَبِلِسَانِهِفَإِنْلَمْيَسْتَطِعْفَبِقَلْبِهِوَذَلِكَأَضْعَفُالإِيمَانِ& “Bir kötülük gören kişi, eli ile değiştirmeye gücü yetiyorsa onu eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmez ise dili ile değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbi ile (o kötülüğe) tavr koysun (onu hoş görmesin). Ve bu da imanın asgarî gereğidir.”[9] buyurmuş, yapılan kötülükten rahatsızlık duymayan kişinin kalbinde ise zerre kadar imanın bulunmadığını ifade etmiştir.[10] Allah"a inanan bir mümin kötülüğe asla razı olmaz, bir kötülük gör&düğünde onu gücü nispetinde ortadan kaldırmaya çalışır, önlemeye gü ç yetiremediği olaylar karşısında da gön&lü huzursuz olur, hiçbir şey olmamış gibi rahat davranamaz. Zira Hz. Peygamber"in bildirdiği üzere, işlenen bir kötülüğü gör&düğü hâide engelleyemeyen ancak bu duruma kalben razı olmayan kişi orada bulunmamış gibi kabul edilir. Buna karşılık, kötül bir işin yapıldığından haberdar olup bundan memnuniyet duyan kişi ise, orada bulunanlar gibi sorumlu tutulacaktır.[11] Müminlerin bu bilinçle yaşamalarını isteyen Allah Resûlü;

لَيْسَمِنَّامَنْلَمْيَرْحَمْصَغِيرَنَاوَيُوَقِّرْكَبِيرَنَاوَيَأْمُرْبِالْمَعْرُوِوَيَنْهَعَنِالْمُنْكَرِالْمُنْكَرِ

 “...iyiliği emredip/teşvik edip kötülükten sakındırmayan bizden
değildir.”[12] buyurmuş, «

إِيَّاكُمْ
وَالْجُلُوس
14; فِى
الطُّرُقَات
16; » . قَالُوا يَا
رَسُولَ
اللَّهِ مَا
لَنَا بُدٌّ
مِنْ
مَجَالِسِنَ
75; نَتَحَدَّثُ
فِيهَا . قَالَ
رَسُولُ
اللَّهِ صلى
الله عليه
وسلم «
فَإِذَا
أَبَيْتُمْ
إِلاَّ
الْمَجْلِسَ
فَأَعْطُوا
الطَّرِيقَ
حَقَّهُ » .
قَالُوا
وَمَا
حَقُّهُ
قَالَ « غَضُّ
الْبَصَرِ
وَكَفُّ
الأَذَى
وَرَدُّ
السَّلاَمِ
وَالأَمْرُ
بِالْمَعْرُ
08;فِ
وَالنَّهْىُ
عَنِ
الْمُنْكَرِ boş
vakitlerinde yol kenarlarında oturup sohbet edenlere dahi buralarda oturdukları
müddetçe iyiliği tavsiye edip kötülükten uzaklaştırma görevini
yerine getirmelerini öğütlemiştir. [13] Müminin bu görevi yerine getirmesi
« أَوَلَيْسَ
قَدْ جَعَلَ
اللَّهُ
لَكُمْ مَا
تَصَّدَّقُو

06;#1614; #1573;#1616;#1606;#1617;#1614;
#1576;#1616;#1603;#1615;#1604;#1617;#1616;
#1578;#1614;#1587;#1618;#1576;#1616;#1610;#1581;#1614;#1577;#1613;
#1589;#1614;#1583;#1614;#1602;#1614;#1577;#1611;
#1608;#1614;#1603;#1615;#1604;#1617;#1616;
#1578;#1614;#1603;#1618;#1576;#1616;#1610;#1585;#1614;#1577;#1613;
#1589;#1614;#1583;#1614;#1602;#1614;#1577;#1612;
#1608;#1614;#1603;#1615;#1604;#1617;#1616;
#1578;#1614;#1581;#1618;#1605;#1616;#1610;#1583;#1614;#1577;#1613;
#1589;#1614;#1583;#1614;#1602;#1614;#1577;#1612;
#1608;#1614;#1603;#1615;#1604;#1617;#1616;
#1578;#1614;#1607;#1618;#1604;#1616;#1610;#1604;#1614;#1577;#1613;
#1589;#1614;#1583;#1614;#1602;#1614;#1577;#1612;
#1608;#1614;#1571;#1614;#1605;#1618;#1585;#1612;
#1576;#1616;#1575;#1604;#1618;#1605;#1614;#1593;#1618;#1585;#1615;#16
08;#1601;#1616; #1589;#1614;#1583;#1614;#1602;#1614;#1577;#1612;
#1608;#1614;#1606;#1614;#1607;#1618;#1609;#1612;
#1593;#1614;#1606;#1618;
#1605;#1615;#1606;#1618;#1603;#1614;#1585;#1613;
#1589;#1614;#1583;#1614;#1602;#1614;#1577;#1612;
#1608;#1614;#1601;#1616;#1609; #1576;#1615;#1590;#1618;#1593;#1616;
#1571;#1614;#1581;#1614;#1583;#1616;#1603;#1615;#1605;#1618;
#1589;#1614;#1583;#1614;#1602;#1614;#1577;#1612; » ona sadaka sevabı
kazandırır.[14] iyiliğe ¸ ağırdığı kimsenin bu ¸ ağırya kulak vermesi hâlinde ise
mükâfatı daha da artar. Zira Peygamberimizin ifadesiyle, «
#1573;#1616;#1606;#1617;#1614;
#1575;#1604;#1583;#1617;#1614;#1575;#1604;#1617;#1614;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1609;
#1575;#1604;#1618;#1582;#1614;#1610;#1618;#1585;#1616;
#1603;#1614;#1601;#1614;#1575;#1593;#1616;#1604;#1616;#1607;#1616;
« “Hayra vesile olan kişi onu yapmış gibidir.”[15] Değerli Kardeşlerim Her
fırsatta anne babaya, komşulara, bütün insanlara hatta hayvanlara ve bitkilere kısacası
bütün mahlûkâta iyi davranmayı tavsiye eden Peygamber Efendimiz, Allah
Teâlâ"nın müminlere her işte iyiliği emrettiğini bildirmiştir.[16] Kötü
olan her şeyden ashâbını sakındırırken, Allah Teâlâ nezdinde “iyi”
olan her şeye karşı onları teşvik etmiştir. Bu terbiyeyle yetişen ashâb da bu konuda
olduk¸a titiz davranmış, emir bi"l-ma"rûf ve nehiy ani"l-münker ilkesini
hayatlarına en güzel şekilde tatbik etmeye gayret etmişlerdir. Özellikle
Resûlullah"ın vefatından sonra ondan aldıkları dinî bilgiyi muhafaza etmeye özen
göstermişler, Kur"an ve sünnete aykırı olan her şeyi bid"at kabul ederek dışlamışlar,
bunun topluma sirayet etmesine engel olmaya ¸ almışlardır.[17] Hataları izale edip
doğruları hâkim kılmak adına yöneticileri uyarmaktan, eleştirmekten
¸ekinmemişlerdir.[18] Zira Allah Resûlü, haksızlık yapan bir yöneticiye
doğruyu söylemenin ehemmiyetine vurgu yaparak, «
#1571;#1614;#1601;#1618;#1590;#1614;#1604;#1615;
#1575;#1604;#1618;#1580;#1616;#1607;#1614;#1575;#1583;#1616;
#1603;#1614;#1604;#1616;#1605;#1614;#1577;#1615;
#1593;#1614;#1583;#1618;#1604;#1613;

#1593;#1616;#1606;#1618;#1583;#1614;
#1587;#1615;#1604;#1618;#1591;#1614;#1575;#1606;#1613;
#1580;#1614;#1575;#1574;#1616;#1585;#1613; ق .
#1571;#1614;#1608;#1618; - أ#1614;#1605;#1616;#1610;#1585;#1613;
#1580;#1614;#1575;#1574;#1616;#1585;#1613; قEn قstقn/iyi
cihad, zalim yقneticinin karقsında hakkı dile getirmektir.ق[19] buyurmuştur.
Sahقbeden Hiقm b. Hakقm gibi bazı kimseler, emir bi"l-ma"rقf ve nehiy
ani"l-mقnker gقrevini yerine getirmedeki hassasiyetleriyle tanınmışlardır. قyle ki
ashقbın قnde gelenlerinden Hz. قmer'e kقtق bir fiilin işlendiği haber
verildiğinde, قBen ve Hiقm yaşadığı mقddetقile bقyle bir şey
olamaz.ق[20] dediği nakledilmiş ve bu gقzide sahقbقnin insanları iyi ve
gقzel olana teşvik etmek ve onlara nasihatte bulunmak iقin diyar diyar gezdiği
bildirilmiştir. Muhterem Mقslقmanlar Toplum iقerisinde iyiliği tavsiye edip
kقtقlقkten sakındırma gقrevini kimlerin قstleneceği, ne zaman ve ne
şekilde yapacağı قok iyi bir şekilde belirlenmek durumundadır. Mقslقmanları
iyiliğe teşvik edip kقtقlقkten sakındırmayı tavsiye eden قyetlere
bakıldığında bu hususun aslında bقtقn Mقslقmanlar iقin قzel
bir sosyal ve ahlقkق gقrev olduğu gقrقlقr. Dolayısıyla,
#1608;#1614;#1575;#1604;#1618;#1605;#1615;#1572;#1618;#1605;#1616;#16
06;#1615;#1608;#1606;#1614;
#1608;#1614;#1575;#1604;#1618;#1605;#1615;#1572;#1618;#1605;#1616;#16
06;#1614;#1575;#1578;#1615;
#1576;#1614;#1593;#1618;#1590;#1615;#1607;#1615;#1605;#1618;
#1575;#1614;#1608;#1618;#1604;#1616;#1610;#1614;#1619;#1575;#1569;#16
15; #1576;#1614;#1593;#1618;#1590;#1613;#1762;
#1610;#1614;#1571;#1618;#1605;#1615;#1585;#1615;#1608;#1606;#1614;
#1576;#1616;#1575;#1604;#1618;#1605;#1614;#1593;#1618;#1585;#1615;#16
08;#1601;#1616;
#1608;#1614;#1610;#1614;#1606;#1618;#1607;#1614;#1608;#1618;#1606;#16
14; #1593;#1614;#1606;#1616;
#1575;#1604;#1618;#1605;#1615;#1606;#1618;#1603;#1614;#1585;#1616;
#1608;#1614;#1610;#1615;#1602;#1770;#1610;#1605;#1615;#1608;#1606;#16
14; #1575;#1604;#1589;#1617;#1614;#1604;#1648;#1608;#1577;#1614;
#1608;#1614;#1610;#1615;#1572;#1618;#1578;#1615;#1608;#1606;#1614;
#1575;#1604;#1586;#1617;#1614;#1603;#1648;#1608;#1577;#1614;
#1608;#1614;#1610;#1615;#1591;#1770;#1610;#1593;#1615;#1608;#1606;#16
14; #1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1614;
#1608;#1614;#1585;#1614;#1587;#1615;#1608;#1604;#1614;#1607;#1615;#17
56; #1575;#1615;#1608;#1772;#1604;#1648;#1619;#1574;#1616;#1603;#1614;
#1587;#1614;#1610;#1614;#1585;#1618;#1581;#1614;#1605;#1615;#1607;#16
15;#1605;#1615; #1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1615;#1756;
#1575;#1616;#1606;#1617;#1614;
#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1614;
#1593;#1614;#1586;#1770;#1610;#1586;#1612;
#1581;#1614;#1603;#1770;#1610;#1605;#1612; قMقmin erkeklerle
mقmin kadınlar da birbirlerinin velقleridir. Onlar iyiliği emreder/teşvik edip,
kقtقlقkten alıkoyarlar/sakınıdırırlar.ق[21] قyetinde
aقıkقa ifade edildiği قzere, Mقslقman olan herkesin bu gقrevi

yerine getirmesi gerekir. Buna göre mümin bir kimse, şartların uygun olması hâlinde kötülüğü bizzat ortadan kaldırmakla yükümüdür. Fiilen bunu yapmanın mümkün olmadığı durumlarda ise müminin, kötülük yaptığını gördüğü kişiyi sözlü olarak uyarması, bu yaptığıın yanlış olduğunu bildirmesi beklenir. Tıpkı Resûlullah"ın vefatından sonra Emevî halifesi Mervân'a ikazda bulunan bir şahıs gibi. Bir bayram günü Mervân, minberi namaz kılınacak yere taşımış, hutbeyi de bayram namazından önce okumuştı. Bunun üzerine bir zât, Mervân'a Hz. Peygamber zamanında minberin namaz kılınan yere çıkarılmadığını, hutbenin de namazdan sonra okunduğunu hatırlatarak onu uyarmıştı.^[22] Ne fiilî ne de sözlü müdahaleye gücü yetmeyen kişi ise en azından, işlenen kötülüğü kalben razı olmamalı ve hoşnutsuzluğunu tavırlarıyla ifade etmelidir. İyiliği emreden/teşvik eden ve kötülükten meneden/sakındıran kişi, toplumda “iyi” olarak kabul edilen, çevresine “güven” veren, saygın bir insan olmalıdır. Toplum tarafından benimsenmeyen bir kişinin başkalarına etki edebilmesi mümkün değildir. Başkasına iyilikleri telkin edip kötülüklerden uzaklaşmasını öğütleyen kişi, öncelikle özleştiri yapmalı, kendisinde bu söylediklerine muhalif bir özellik olup olmadığını güzden geçirmeli, başkalarından önce kendini düzeltmelidir. Nitekim nübüvvet önncesinde üstün ahlâ kıyla tanınan ve herkes tarafından “el-Emîn” diye anılan Allah Resûlün bu hâli, İslâm"ın yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca inananlara Allah Teâlâ"nın emir ve nehiylerini açıklayan Resûlullah"ın, öğrettiği her şeyi öncelikle kendi hayatında uygulayarak bunları içelleştirmesi, âdetâ Kur'an"ın canlı bir temsilî olması,^[23] kendisine olan inancın ve samimiyetin artmasını sağlamıştır. Canlarından çok sevdikleri bu insana sonsuz güven duyan müminler onun söz, fiil ve takrirlerini adım adım takip etmişler, sünnetine sarılarak onu en güzel şekilde korumaya gayret etmişlerdir. Allah"ın Resûlü, inananlara da aynı tavır içinde olmalarını salık vermiş, kişinin kendisini olduğu kadar çevresindekileri de kötülük yapmaktan alıkoymasını sadaka olarak nitelendirmiştir.^[24] Buna karşılık iyiliğe teşvik etme ve kötülükten sakındırma noktasında, söyledikleriyle muhalif bir yaşantı örneği sunan insanın kıyamet günündeki acıklı hâlini şu şekilde tasvir etmiştir:

 ¥ؤْتَى
بِالرَّجُلِ
يَوْمَ
الْقِيَامَةِ
فَيُلْقَى
فِى النَّارِ
فَتَنْدَلِقُ
أَقْتَابُ
بَطْنِهِ
فَيَدُورُ
بِهَا كَمَا
يَدُورُ
الْحِمَارُ
بِالرَّحَى
فَيَجْتَمِعِ

15; إِلَيْهِ
أَهْلُ
النَّارِ
فَيَقُولُونَ يَا فُلاَنُ
مَا لَكَ
أَلَمْ
تَكُنْ
تَأْمُرُ
بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى
عَنِ
الْمُنْكَرِ
فَيَقُولُ
بَلَى قَدْ
كُنْتُ آمُرُ
بِالْمَعْرُوفِ وَلاَ
آتِيهِ
وَأَنْهَى
عَنِ
الْمُنْكَرِ
وَآتِيهِ .
 “Kiyamet günü bir adam getirilip, cehenneme atılacaktır. Bağırsakları dışarı dökülen bu adam, e&ş;eğin değirmen taşının etrafında döndüğü gibi cehennemde, bağırsaklarının etrafından dönecektir. Cehennemdekiler etrafına toplanıp, "Sen iyiliği tavsiye edip, kötülüklerden insanları uzaklaştırmaz mıydın (bu ne hâl)?" diye soracaklardır. Bunun üzerine o adam, "Evet. İyiliği emrederdim, ancak kendim yapmazdım; kötülüklerden insanları sakındırırdım, ancak onları kendim yapardım."”[\[25\]](#) Yüce Rabbimiz iyiliği tavsiye edecek, kötülüğünlemeye çalışacak kimsenin ön¸e söylediklerini kendi hayatında yaşamasını istemiş, kendi hayatında uygulamadığı ve ileride de yapmayacağı şeyleri başkalarının yapmasını talep edenleri Kur"an"ın farklı âyet-i celîlelerinde kınamıştır:
اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ
بِالْبِرِّ
وَتَنْسَوْنَ
اَنْفُسَكُمْوَاَنْتُمْ
تَتْلُونَ
الْكِتَابَۜ
اَفَلَا
تَعْقِلُونَ
“(Ey bilginler!) Sizler Kitab"ı (Tevrat"ı) okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) hâlide insanlara iyiliği söyleyip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?”
[\[26\]](#) يَٓا
اَيُّهَا

الَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا
لِمَ
تَقُولُونَ
مَا لَا
تَفْعَلُونَ
﴿2﴾ كَبُرَ
مَقْتًا
عِنْدَ
اللّٰهِ اَنْ
تَقُولُوا
مَا لَا
تَفْعَلُونَ
﴿3﴾ “Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin
söyüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında
büyük gazap gerektiren bir iştir.”[27] Değerli Kardeşlerim İyiliği tavsiye edip
kötülükten uzaklaştırmaya çalışmada üslûp çok
önemlidir. Bu görevi yerine getiren kişiler müjdeleyici ve kolaylaştırıcı olmalı,
nefret ettirici ve zorlaştırmacı olmamalı, insanları hikmetle ve güzel öğütle iyiliğe
çağırmalı ve onlara yumuşak, hoşgörülü ve merhametli davranmalıdır.
Nitekim cahil bir bedevînin mescidin içinde idrarını yapması üzerine, ashâb
hiddetlenerek ona doğru yürümüş, ancak Şefkat Peygamberi onlara,
دَعُوهُ
وَهَرِيقُوا
عَلَى
بَوْلِهِ
سَجْلاً مِنْ
مَاءٍ ، أَوْ
ذَنُوبًا
مِنْ مَاءٍ ،
فَإِنَّمَا
بُعِثْتُمْ
مُيَسِّرِينَ
، وَلَمْ
تُبْعَثُوا
مُعَسِّرِينَ
“Onu bırakın, işini görün. Sonra idrarının üzerine bir kova su
döküp onu temizleyin, çünkü siz zorluk çıkarmak için
değil kolaylık göstermek için gönderildiniz.”[28] buyurmuştur.
Kur"ân-ı Kerîm"de Resûlullah"a hitaben
فَبِمَا
رَحْمَةٍ
مِنَ اللّٰهِ
لِنْتَ
لَهُمْۚ
وَلَوْ
كُنْتَ
فَظًّا

غَل۪يظَ
الْقَلْبِ
لَانْفَضُّوا مِنْ
حَوْلِكَۖ
فَاعْفُ
عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ
وَشَاوِرْهُمْ فِي
الْاَمْرِۚ
فَاِذَا
عَزَمْتَ
فَتَوَكَّلْ
عَلَى
اللّٰهِۜ
اِنَّ
اللّٰهَ
يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّل۪ينَ , “...Sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi...”[\[29\]](#) diyen Allah Teâlâ, insanları iyiliğe davet etmede yumuşak huyluluğun önemini ifade etmiştir. Hz. Peygamber de İslâm dinini yaymak üzere gönderdiği elçilere daima kolaylaştırıcı ve müjdeleyici olmalarını tavsiye etmiştir[\[30\]](#). Zira dilimizde ifade edildiği üzere, “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.” Aynı şekilde iyiliği emredip kötülükten sakındıracak kişi bıktırıcı olmamaya da dikkat etmeli, muhatabın uygun zamanını kollamalıdır. Nitekim güzide sahâbî Abdullah b. Mes" ûd, her perşembe günü halka öğüt veriyor, iyiliği tavsiye ediyor, kötülükten sakındırıyor, halka vaaz ve nasihatte bulunuyordu. Kendisini dinleyen birinin bu nasihatleri her gün dinlemek istediğini söylemesi üzerine o, şöyle cevap vermişti: أَمَا
إِنَّهُ
يَمْنَعُنِى
مِنْ ذَلِكَ
أَنِّى
أَكْرَهُ
أَنْ
أُمِلَّكُمْ
، وَإِنِّى
أَتَخَوَّلُكُمْ
بِالْمَوْعِظَةِ كَمَا
كَانَ
النَّبِىُّ
صلى الله عليه

وسلم
يَتَخَوَّلُنَا بِهَا ،
مَخَافَةَ
السَّآمَةِ
عَلَيْنَا . “Size bıkkınlık vermek istemeyişim beni bundan alıkoyuyor. Resûlullah bize bıkkınlık vereceğı endişesiyle öğüt verme konusunda nasıl bizim durumumuzu kolluyor idiye, ben de sizin uygun zamanınızı gözetiıyorum.”[31] Muhterem Mümin Kardeşlerim Emr-i bi"l-ma"rûf ve nehy-i ani"l-münker görevini yerine getirmede herkesin bilgisi, gücü ve yetkisi nispetinde hareket etmekle yükümlü olduğu unutulmamalıdır. Kişi, yetkisini aşan konularda, olaylara bizzat müdahale etmek yerine daha yetkili bir mercie başvurarak sorumluluğunu yerine getirmiş olur. Nitekim iyiliğı emredip kötülükleri izale etmesiyle meşhur Hişâm b. Hakîm, Şam bölgesinde cizye ödemeyen çiftçilere eziyet edildiğini gördüğünde bizzat müdahalede bulunmamış, durumu vali Umeyr b. Sa"d"a bildirerek onların serbest bırakılmalarını sağlamıştır.[32] Mervân"ı sözliü olarak uyaran zâtın üzerine düşeni yaptığını söyleyen Ebû Saîd el-Hudrî"nin bu kanaati de söz konusu şahsın içinde bulunduğu durumu fiilen düzeltmekle sorumlu olmadığını ifade etmektedir[33]. İnsanların yetkileri dışında hareket ederek kendi ictihadlarına göre iyi ya da kötülü gördükleri davranışlar hususunda başkalarına yaptırım uygulamaları, bunu yaparken sorumluluklarını aşan bir tavır içine girmeleri, özellikle şiddete başvurmaları toplumu büyük bir karmaşaya sürükler. İslâm tarihinde asıl amacı “ıslah etmek” olan emir bi"l-ma"rûf adına, çeşitli fırkaların birbirleriyle şiddetli mücadelelere giriştiğı ve sonuçta daha büyük fitnelere yol açmak suretiyle topluma zarar verdiği bilinen bir husustur. Bu nedenle,
وَلْتَكُنْ
مِنْكُمْ
اُمَّةٌ
يَدْعُونَ
اِلَى
الْخَيْرِ
وَيَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ
الْمُنْكَرِۜ
وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ “Sizden, hayra çağıran, iyiliğı teşvik edip kötülükten sakındıran bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”[34] âyetinde ifade edildiğı üzere, İslâm dininde bu görevi üstlenen öz el bir topluluğun olması

“İngilizce” olarak isimlendirilir. Bu amaçla İslam tarihinde
“HİSBE” adı verilen bir teşkilat oluşturulmuştur. Kamu hukukuna dair meselelerle
ilgilenen bu kurum emir bi'l-ma'ruf ve nehiy ani'l-munkeri yerine getirmede birtakım
yetkilerle donatılmış, yetkisini aşan durumlarda ise olayları mahkemeye havale etmiştir.
[35] Her kâfirin kalpte bir kara nokta oluşturur. Eğer bir insan yaptığı
kâfirlikler anlar, pişman olur, tevbe ederse kalbindeki kara nokta gider. Ama
bunun farkına varmaz, işlediği kâfirliklere devam eder, pişmanlık duymazsa
kalpteki kara lekeler çoğalır ve zamanla kalbi istila eder. Artık o kalbin sahibi boğazına
kadar gümüş bataklığına batmış, hem dünyasını hem de ahiretini karartmıştır. İşte
toplum da böylece. İşlenen bir kâfirlik uygun bir şekilde önlenirse
toplumda meydana getireceği tahribat en az zararlarla atlatılmış olur. Aksi takdirde durgun suya
atılan taşın meydana getirdiği dalgalarlar gibi o kâfirlik aileden mahalleye,
mahalleden beldeye, belleden bölgeye ve nihayetinde tüm ülkeye yayılır.
Ondan, masum olan olmayan, suçlu olan olmayan herkes zarar görür. Allah
Resulü bunu bir gemide yaşayan iki grup insana benzetir. Kura sonucu bu iki gruptan
biri geminin alt katına, diğeri ise üst kata yerleştirilmiştir. Alt kattakiler su ihtiyaçlarını
gidirmek için üst kata çıkmak zorunda kaldıklarından geminin alt tarafına bir
delik açmaya karar verirler. Bölgeye üst kattakileri rahatsız etmeden
ihtiyaçlarını giderebileceklerini düşünürler. Resulullah der ki,
“#1604;#1614;#1608;#1618; #1571;#1614;#1606;#1614;#1617;#1575;
#1582;#1614;#1585;#1614;#1602;#1618;#1606;#1614;#1575;
#1601;#1616;#1609;
#1606;#1614;#1589;#1616;#1610;#1576;#1616;#1606;#1614;#1575;
#1582;#1614;#1585;#1618;#1602;#1611;#1575; #1548;
#1608;#1614;#1604;#1614;#1605;#1618;
#1606;#1615;#1572;#1618;#1584;#1616; #1605;#1614;#1606;#1618;
#1601;#1614;#1608;#1618;#1602;#1614;#1606;#1614;#1575; .
#1601;#1614;#1573;#1616;#1606;#1618;
#1610;#1614;#1578;#1618;#1585;#1615;#1603;#1615;#1608;#1607;#1615;#16
05;#1618; #1608;#1614;#1605;#1614;#1575;
#1571;#1614;#1585;#1614;#1575;#1583;#1615;#1608;#1575;
#1607;#1614;#1604;#1614;#1603;#1615;#1608;#1575;
#1580;#1614;#1605;#1616;#1610;#1593;#1611;#1575; #1548;
#1608;#1614;#1573;#1616;#1606;#1618;
#1571;#1614;#1582;#1614;#1584;#1615;#1608;#1575;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1609;
#1571;#1614;#1610;#1618;#1583;#1616;#1610;#1607;#1616;#1605;#1618;
#1606;#1614;#1580;#1614;#1608;#1618;#1575;
#1608;#1614;#1606;#1614;#1580;#1614;#1608;#1618;#1575;
#1580;#1614;#1605;#1616;#1610;#1593;#1611;#1575; ”Eğer üsttekiler,
alttakileri, yapacakları bu işten vazgeçmezlerse hepsi birden helâk olur. Fakat onlara
engel olurlarsa hepsi birden kurtulur.” [36] Aynı şekilde toplumda bilgi ve yetki bakımından
üst olanlar diğer insanların hatalarını düzeltme gayretinde olmazsa giderek
bozulan çevrede kendilerinin de felâkete uğraması kaçınılmazdır. Nitekim
Yüce Allah, kendi sınırlarını ihlâl ettikleri için gazabını hak eden
İsrailoğulları hakkında, #1604;#1614;#1608;#1618;#1604;#1614;#1575;
#1610;#1614;#1606;#1618;#1607;#1648;#1610;#1607;#1615;#1605;#1615;
#1575;#1604;#1585;#1617;#1614;#1576;#1617;#1614;#1575;#1606;#1616;#16

10;#1617;#1615;#1608;#1606;#1614;
#1608;#1614;#1575;#1604;#1618;#1575;#1614;#1581;#1618;#1576;#1614;#1575;#1585;#1615; #1593;#1614;#1606;#1618;
#1602;#1614;#1608;#1618;#1604;#1616;#1607;#1616;#1605;#1615;
#1575;#1604;#1618;#1575;#1616;#1579;#1618;#1605;#1614;
#1608;#1614;#1575;#1614;#1603;#1618;#1604;#1616;#1607;#1616;#1605;#1615; #1575;#1604;#1587;#1617;#1615;#1581;#1618;#1578;#1614;#1756;
#1604;#1614;#1576;#1616;#1574;#1618;#1587;#1614; #1605;#1614;#1575;
#1603;#1614;#1575;#1606;#1615;#1608;#1575;
#1610;#1614;#1589;#1618;#1606;#1614;#1593;#1615;#1608;#1606;#1614;
 "Din adamları ve âcîlimleri onları, gâuhî;nah olan sâuhî;zleri
sâuhî;ylemekten ve haram yemekten menetselerdi ya!"[37] buyurmakta,
#1608;#1614;#1575;#1578;#1617;#1614;#1602;#1615;#1608;#1575;
#1601;#1616;#1578;#1618;#1606;#1614;#1577;#1611; #1604;#1614;#1575;
#1578;#1615;#1589;#1770;#1610;#1576;#1614;#1606;#1617;#1614;
#1575;#1604;#1617;#1614;#1584;#1770;#1610;#1606;#1614;
#1592;#1614;#1604;#1614;#1605;#1615;#1608;#1575;
#1605;#1616;#1606;#1618;#1603;#1615;#1605;#1618;
#1582;#1614;#1619;#1575;#1589;#1617;#1614;#1577;#1611;#1754;
#1608;#1614;#1575;#1593;#1618;#1604;#1614;#1605;#1615;#1619;#1608;#1575; #1575;#1614;#1606;#1617;#1614;
#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1614;
#1588;#1614;#1583;#1770;#1610;#1583;#1615;
#1575;#1604;#1618;#1593;#1616;#1602;#1614;#1575;#1576;#1616;
 "Ouhî;yle bir azaptan sakının ki o, iâccedil;inizden sadece zulmedenlere erişmekle
kalmaz." [38] diyerek Mâuhî;slâuhî;manları da bu konuda uyarmaktadır. Allah
Resûcî;lâuhî; de âlaquo;
#1608;#1614;#1575;#1604;#1617;#1614;#1584;#1616;#1609;
#1606;#1614;#1601;#1618;#1587;#1616;#1609;
#1576;#1616;#1610;#1614;#1583;#1616;#1607;#1616;
#1604;#1614;#1578;#1614;#1571;#1618;#1605;#1615;#1585;#1615;#1606;#1617;#1614;
#1576;#1616;#1575;#1604;#1618;#1605;#1614;#1593;#1618;#1585;#1615;#1608;#1601;#1616;
#1608;#1614;#1604;#1614;#1578;#1614;#1606;#1618;#1607;#1614;#1608;#1615;#1606;#1617;#1614; #1593;#1614;#1606;#1616;
#1575;#1604;#1618;#1605;#1615;#1606;#1618;#1603;#1614;#1585;#1616;
#1571;#1614;#1608;#1618;
#1604;#1614;#1610;#1615;#1608;#1588;#1616;#1603;#1614;#1606;#1617;#1614; #1575;#1604;#1604;#1617;#1614;#1607;#1615; #1571;#1614;#1606;#1618;
#1610;#1614;#1576;#1618;#1593;#1614;#1579;#1614;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1610;#1618;#1603;#1615;#1605;#1618;
#1593;#1616;#1602;#1614;#1575;#1576;#1611;#1575;
#1605;#1616;#1606;#1618;#1607;#1615; #1579;#1615;#1605;#1617;#1614;
#1578;#1614;#1583;#1618;#1593;#1615;#1608;#1606;#1614;#1607;#1615;
#1601;#1614;#1604;#1575;#1614;
#1610;#1615;#1587;#1618;#1578;#1614;#1580;#1614;#1575;#1576;#1615;
#1604;#1614;#1603;#1615;#1605;#1618; âraquo; "Bu canı bu tende tutan Allah"a

yemin ederim ki ya iyiliği teşvik edip köuml;töuml;löuml;kten sakındırırınız/uzaklaştırırınız ya
 da Allah size bir ceza göuml;nderir de O"na dua edersiniz ama O, duanıza karşılık
 vermez.”[39] öbuyurarak iyiliği tavsiye etme gayreti ve
 köuml;töuml;löuml;löuml;löuml;nleme bilincinden yoksun olan insanların dualarının bile
 Allah katında makbul olmayacağını haber vermiştir.53 Bu göuml;revin, herkesin kendi
 yaptığından sorumlu olduğunu, bireylerin herkesten önce kendilerini dözeltmeleri
 gerektiğini bildiren âyetlerle çeliştiği döşönölmemelidir. Nitekim Hz.
 Peygamber"ın vefatından sonra bazı kimseler, يَٓا
 اَيُّهَا
 الَّذ۪ينَ
 اٰمَنُوا
 عَلَيْكُمْ
 اَنْفُسَكُم
 18;ۚ لَا
 يَضُرُّكُمْ
 مَنْ ضَلَّ
 اِذَا
 اهْتَدَيْتُ
 05;ْۜ اِلَى
 اللّٰهِ
 مَرْجِعُكُم
 18; جَم۪يعًا
 فَيُنَبِّئُ
 03;ُمْ بِمَا
 كُنْتُمْ
 تَعْمَلُونَ
 “Siz kendinize bakınız, siz hidayet yolunda olduğunuzda sapıtan size zarar
 veremez.”[40] âyetini herkesin kendinden sorumlu olduğu, dolayısıyla emir
 bi"l-ma"rûf ve nehiy ani"l-mönkerin terk edilmesi gerektiği şeklinde yorumlamışlardı.
 Böyle bir anlayışın İslâm"la bağdaşmadığını çok iyi bilen Hz. Ebû Bekir,
 تقرؤون هذه
 الآية) “Ey insanlar! Siz bu âyeti yanlış
 anlıyorsunuz.”[41] diyerek duruma mödahale etmiştir. Cerîr b. Abdullah"ın
 Resûlullah"tan naklettiği şu hadis konuya açıklık getirmiştir: مَا
 مِنْ قَوْمٍ